Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (neljas koda)

17. jaanuar 2019*

Eelotsusetaotlus – Käibemaks – Euroopa Liidu finantshuvide kaitse – ELTL artikli 325 lõige 1 – Euroopa ühenduste finantshuvide kaitse konventsioon – Kriminaalmenetlus käibemaksurikkumise asjades – Tõhususe põhimõte – Tõendite kogumine – Telefoni pealtkuulamine – Luba, mille andnud kohtul puudub selleks vajalik pädevus – Pealtkuulamisel saadud teabe kasutamine tõendina – Riigisisesed õigusaktid – Keeld

Kohtuasjas C-310/16,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Spetsializiran nakazatelen sadi (kriminaalasjade erikohus, Bulgaaria) 25. mai 2016. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 31. mail 2016, kriminaalasjas järgmiste isikute suhtes:

Petar Dzivev,

Galina Angelova,

Georgi Dimov,

Milko Velkov,

EUROOPA KOHUS (neljas koda),

koosseisus: seitsmenda koja president T. von Danwitz (ettekandja) neljanda koja presidendi ülesannetes, kohtunikud K. Jürimäe, C. Lycourgos, E. Juhász ja C. Vajda,

kohtujurist: M. Bobek,

kohtusekretär: A. Calot Escobar,

arvestades kirjalikku menetlust,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

– Poola valitsus, esindaja: B. Majczyna,

– Euroopa Komisjon, esindajad: R. Troosters, J. Baquero Cruz ja P. Mihaylova,

olles 25. juuli 2018. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

* Kohtumenetluse keel: bulgaaria.

otsuse

1 Eelotsusetaotlus käsitleb ELTL artikli 325 lõike 1, Euroopa Liidu lepingu artikli K.3 alusel koostatud ja Luxembourgis 26. juulil 1995 allkirjastatud Euroopa ühenduste finantshuvide kaitse konventsiooni (EÜT 1995, C 316, lk 48; ELT eriväljaanne 19/01, lk 9; edaspidi „finantshuvide kaitse konventsioon“) artikli 1 lõike 1 punkti b ja artikli 2 lõike 1 ning Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta“) artikli 47 tõlgendamist.

2 Taotlus on esitatud kriminaalasjas Petar Dzivevi, Galina Angelova, Georgi Dimovi ja Milko Velkovi suhtes, keda süüdistatakse käibemaksualaste rikkumiste toimepanemises.

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

3 ELTL artiklis 325 on sätestatud:

„1. Liit ja liikmesriigid võitlevad kelmuste ja muu liidu finantshuve kahjustava ebaseadusliku tegevuse vastu käesoleva artikli kohaselt võetavate meetmetega, mis toimivad tõkestavalt ja tagavad liikmesriikides ning liidu institutsioonides, organites ja asutustes tõhusa kaitse.

2. Liikmesriigid võtavad liidu finantshuve kahjustavate kelmuste vastu samu meetmeid, mida nad kasutavad omaenda finantshuve kahjustavate kelmuste vastu.

[…]“.

Finantshuvide kaitse konventsioon

4 Finantshuvide kaitse konventsiooni artikkel 1 näeb ette:

„1. Käesolevas konventsioonis tähendab Euroopa ühenduste finantshuve kahjustav kelmus:

[…]

b) tulude puhul iga tahtlikku tegevust või tegevusetust, mis on seotud:

– valede, ebatäpsete või ebatäielike väidete või dokumentide kasutamise või esitamisega, mille tagajärjel on Euroopa ühenduste üldeelarve või Euroopa ühenduste poolt või nimel juhitava eelarve rahalised vahendid ebaseaduslikult vähenenud,

– konkreetset kohustust rikkudes teabe varjamisega, millel on sama tagajärg,

– seaduslikult saadud tulu väära kasutamisega, millel on sama tagajärg.

2. Iga liikmesriik võtab vajalikud ja asjakohased meetmed, et võtta lõige 1 üle oma siseriiklikku kriminaalõigusesse nii, et lõikes 1 kirjeldatud käitumine tunnistataks kriminaalkorras karistatavaks teoks, arvestades artikli 2 lõikest 2 tulenevaid erandeid.

[…]“.

5 Finantshuvide kaitse konventsiooni artikli 2 lõige 1 sätestab:

„Iga liikmesriik võtab vajalikud meetmed tagamaks, et artiklis 1 osutatud käitumine ning artikli 1 lõikes 1 osutatud käitumisele kaasaaitamine või kihutamine või selle katse oleksid karistatavad tõhusate, proportsionaalsete ja ärahoidvate kriminaalkaristustega, sealhulgas vähemalt raske kelmuse juhtudel vabaduskaotusega, millele võib järgneda väljaandmine, kusjuures raske kelmuse all mõeldakse kelmust vähemalt miinimumsumma ulatuses, mille määrab iga liikmesriik. Miinimumsummaks ei või määrata üle 50 000 [euro].“

Otsus 2007/436/EÜ

6 Nõukogu 7. juuni 2007. aasta otsuse 2007/436/EÜ, Euratom Euroopa ühenduste omavahendite süsteemi kohta (ELT 2007, L 163, lk 17) artikli 2 lõikes 1 on sätestatud:

„Järgmisi tulusid käsitatakse Euroopa Liidu üldeelarvesse kavandatud omavahenditena:

[…]

b) […] ühtse määra kohaldamine kõigi liikmesriikide ühtlustatud käibemaksu arvestusbaaside suhtes, mis määratakse kindlaks kooskõlas ühenduse eeskirjadega. […]“.

Bulgaaria õigus

Bulgaaria Vabariigi põhiseadus

7 Bulgaaria Vabariigi põhiseaduse artikli 32 lõikes 2 on sätestatud isiku vestluste pealtkuulamise keeld, välja arvatud seaduses sätestatud juhtudel.

8 Põhiseaduse artikli 121 lõige 4 näeb ette, et kohtulahendid on põhistatud.

NPK

9 Kriminaalmenetluse seadustiku (Nakazatelno-protsesualen kodeks, edaspidi „NPK“) artiklis 348 on sätestatud:

„(1) Kohtuotsuse või -määruse võib kassatsioonimenetluses tühistada või neid võib muuta:

[…]

2) kui on rikutud olulisi menetlusnorme.

[…]

(3) Olulisi menetlusnorme on rikutud:

1) kui see toob kaasa süüdistatava või teiste menetlusosaliste menetluslike õiguste piiramise ja kui seda ei ole heastatud;

2) kui see on jäetud põhistamata või kui puudub esimese astme või apellatsioonikohtu istungi protokoll;

3) kui kohtuotsuse või -määruse on teinud kohus, kellel puudus selleks vajalik pädevus;

4) kui kohtuotsuse või -määruse tegemisel on rikutud nõupidamistoa saladust.“

ZIDNPK

10 1. jaanuaril 2012 jõustus kriminaalmenetluse seadustiku muutmise ja täiendamise seadus (Zakon za izmenenie i dopalnenie na nakazatelno-protsesualnia kodeks; edaspidi „ZIDNPK“), mis käsitleb Spetsializiran nakazatelen sadi (kriminaalasjade erikohus, Bulgaaria) loomist ja tegevust. ZIDNPK näeb ette Sofiyski gradski sadi (Sofia linnakohus, Bulgaaria) teatava pädevuse üleandmise Spetsializiran nakazatelen sadile (kriminaalasjade erikohus), kelle ainupädevuses on kuritegeliku ühendusega seotud kohtuasjade lahendamine.

11 ZIDNPK artikli 5 alusel anti kuritegelikus ühenduses osalemises kahtlustatavate isikute telefoni pealtkuulamise loa andmise pädevus üle Sofiyski gradski sadilt (Sofia linnakohus) Spetsializiran nakazatelen sadile (kriminaalasjade erikohus).

12 ZIDNPK artikli 9 lõike 2 kohaselt viisid juba alustatud eelmenetluse lõpule selleks enne üleandmist pädevad organid. Seda sätet muudeti 6. märtsil 2012 ja uues redaktsioonis on täpsustatud, et nende menetluste üle teostab jätkuvalt kohtulikku kontrolli kohus, kelle pädevusse see kuulus enne 1. jaanuari 2012.

Uurimise erimeetodeid käsitlevad sätted

13 Telefoni pealtkuulamist võimaldavat menetlust reguleerivad uurimise erimeetodite seaduse (Zakon za spetsialnite razuznavatelni sredstva) artiklid 1–3, 6 ja 12–18, samuti NPK artiklid 172–177. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu selgituse kohaselt võidakse telefoni pealt kuulata nii eeluurimise käigus kui ka pärast kriminaalmenetluse alustamist. Meetme kasutamiseks peab olema pädeva kohtu eelnev luba, mis antakse vastavalt organiseeritud kuritegevuse vastu võitlemise kesktalituse juhataja või prokuröri taotluse alusel. Telefoni pealtkuulamist lubav kohtulahend peab olema põhistatud ning vastavalt uurimise erimeetodite seaduse artiklile 15 ja NPK artiklile 174 peab selle andjaks olema pädeva kohtu esimees või selleks volitatud aseesimees.

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

14 P. Dzivevit, G. Angelovat, G. Dimovit ja M. Velkovit süüdistatakse maksualaste rikkumiste toimepanemises äriühingu Karoli Kepital EOOD kaudu ajavahemikul 1. juunist 2011 kuni 31. märtsini 2012. P. Dzivevit süüdistatakse muu hulgas ka kuritegeliku ühenduse juhtimises, millesse kuulusid ülejäänud kolm süüdistatavat ja mille eesmärk käesoleval juhul oli rikastuda, jättes maksmata käibemaksuseaduse (Zakon za danak varhu dobavenata stoynost, *DV* nr 63, 4.8.2006) põhikohtuasja asjaolude esinemise ajal kehtinud redaktsiooni kohaselt tasumisele kuulunud maksu.

15 Eeluurimise käigus esitas Glavna direktsia za borba s organiziranata prestapnosti (organiseeritud kuritegevuse vastu võitlemise kesktalitus, Bulgaaria) juhataja nelja kahtlustatava telefonide pealtkuulamiseks 2011. aasta novembrist kuni 2012. aasta veebruarini mitu taotlust, mille Sofiyski gradski sad (Sofia linnakohus) rahuldas. Pärast kriminaalmenetluse alustamist esitas taotlusi prokurör ja sai 2012. aasta märtsis Spetsializiran nakazatelen sadilt (kriminaalasjade erikohus) mitu luba, et kahtlustatavate telefone uuesti pealt kuulata.

16 Eelotsusetaotluse esitanud kohus täpsustab, et ükski põhikohtuasjas vaidlusalune luba ei olnud põhistatud ja 2011. aasta novembrist kuni 2012. aasta jaanuarini antud lubades ei olnud nõuetekohaselt märgitud, kas selle andis Sofiyski gradski sadi (Sofia linnakohus) esimees või aseesimees. Need

puudused ei tähenda, et põhikohtuasjas vaidlusalused load oleksid õigusvastased. Ent 2012. aasta jaanuaris ja veebruaris antud load on andnud kohus, kellel puudus vastav pädevus. Nimelt oleks kõik loataotlused pärast kõnealust kuupäeva tulnud saata Spetsializiran nakazatelen sadi (kriminaalasjade erikohus) esimehele, mitte enam Sofiyski gradski sadi (Sofia linnakohus) esimehele. Linnakohtu esimees, kes ei olnud enam pädev neid taotlusi läbi vaatama ja rahuldama, oleks pidanud need edastama Spetsializiran nakazatelen sadi (kriminaalasjade erikohus) esimehele.

17 Eelotsusetaotluse esitanud kohus toob esile, et seejärel tuvastati ametlikult süstemaatilisi rikkumisi uurimise erimeetmete võtmise lubade andmisel, eelkõige seoses telefonide pealtkuulamisega, mistõttu muudeti asjassepuutuvat seadust.

18 Lisaks märgib see kohus, et puudus selgus küsimuses, kas ZIDNPK artiklis 9 ette nähtud üleminekusäte kehtib ka pooleliolevate eeluurimiste kohta. Seoses selle sättega tehti hulgaliselt omavahel vastuolus olevaid kohtulahendeid. Varhoven kasatsionen sad (Bulgaaria kõrgeim kassatsioonikohus) kinnitas 16. jaanuari 2014. aasta tõlgendusotsuses nr 5/14, et kriminaalkohtu ainupädevuse põhimõttest ei ole lubatud teha ühtki erandit. Siinkohal märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus, et sellel põhimõttel on liikmesriigi õiguses suur tähtsus eelkõige uurimise erimeetodite kasutamise juhtudel, mille hulka kuulub sidevahendite pealtkuulamine. Siiski esitab see kohus, viidates Euroopa Kohtu 17. detsembri 2015. aasta otsusele WebMindlicences (C-419/14, EU:C:2015:832, punkt 91), küsimuse, kas sellest tõlgendusotsusest tulenevad juhised on kohustuslikud ka juhul, kui tekib liidu õiguse järgimise küsimus.

19 Eelotsusetaotluse esitanud kohus lisab, et P. Dzivevi juhtumil on ainult selliste telefoni pealkuulamistega, mille aluseks oleva loa andis kohus, kellel puudus vastav pädevus, selgelt ja kahtlusi välistavalt tõendatud nende rikkumiste toimepanemine, milles teda süüdistatakse ja mis võimaldavad teda süüdi mõista, samas kui teisi süüdistatavaid saab süüdi mõista õiguspäraselt kogutud tõendite alusel.

20 Neil asjaoludel otsustas Spetsializiran nakazatelen sad (kriminaalasjade erikohus, Bulgaaria) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kas:

– ELTL artikli 325 lõikega 1, mis näeb ette, et liikmesriigid võitlevad kelmuste ja muu liidu finantshuve kahjustava ebaseadusliku tegevuse vastu meetmetega, mis toimivad tõkestavalt ja tagavad tõhusa kaitse;

– […] finantshuvide kaitse konventsiooni artikli 2 lõikega 1 koosmõjus artikli 1 lõike 1 punktiga b ja otsuse 2007/436 artikli 2 lõike 1 punktiga b, mille kohaselt võtab iga liikmesriik vajalikud meetmed, et tagada käibemaksupettuste eest tõhusate karistuste rakendamine;

– harta artikli 47 esimese ja teise lõiguga, mis tagavad õiguse tõhusale õiguskaitsele seaduse alusel moodustatud kohtus,

on kooskõlas see, kui „uurimise erimeetoditega“, täpsemalt selliste isikute telefonikõnede pealtkuulamisega, kelle vastu esitati hiljem käibemaksupettuse süüdistus, kogutud tõendeid ei ole riigisisese õiguse kohaselt lubatud kasutada, kuna pealtkuulamiseks on loa andnud kohus, kellel puudub selleks vajalik pädevus, ja seejuures võetakse arvesse järgmisi tingimusi:

– varasemal kuupäeval (üks kuni kolm kuud varem) esitati neist osade telefonikõnede pealtkuulamiseks taotlus, mille sama kohus rahuldas, kes sellel kuupäeval oli veel pädev;

– kõnealuste telefonikõnede pealtkuulamise taotlus (varasema loa pikendamiseks ja uutel telefoninumbritel võetavate kõnede pealtkuulamiseks) esitati samale kohtule, kes ei olnud enam pädev, kuna kohtu pädevus oli vahetult enne seda läinud üle teisele kohtule; algne kohus vaatas taotluse hoolimata pädevuse puudumisest sisuliselt läbi ja andis määrusega asjaomase loa;

– hiljem (ligikaudu üks kuu hiljem) esitati samadel telefoninumbritel võetavate kõnede pealtkuulamise taotlus uuesti ja nüüd andis selleks määrusega loa pädev kohus;

– mitte ükski loa andmise määrus ei ole faktiliselt põhistatud;

– pädevuse üleminekut ettenägev õigusnorm oli ebaselge ja tõi kaasa arvukalt vastuolulisi kohtulahendeid, mistõttu tegi Varhoven kasatsionen sad (Bulgaaria kõrgeim kassatsioonikohus) ligikaudu kaks aastat pärast seaduse alusel toimunud pädevuse üleminekut ja kõnealust pealtkuulamist siduva tõlgendusotsuse;

– käesolevat kohtuasja lahendaval kohtul ei ole õigust läbi vaadata uurimise erimeetodite kohaldamise (telefoni pealtkuulamine) taotlusi; kohus on aga pädev otsustama toimunud telefoni pealtkuulamise õiguspärasuse üle, sealhulgas tuvastama, et pealtkuulamiseks loa andmise määrus ei vasta seaduses sätestatud nõuetele, ning sellest tulenevalt loobuma pealtkuulamise teel kogutud tõendite hindamisest; see õigus on aga olemas vaid siis, kui pealtkuulamise luba on antud õiguspäraselt;

– kõnealuste tõendite kasutamine (süüdistatavate telefonikõned, mille pealtkuulamiseks andis määrusega loa kohus, kes oli asjaomase pädevuse juba kaotanud) on määrava tähtsusega, et lahendada küsimust, mis puudutab sellise isiku vastutust, kes on loonud kuritegeliku ühenduse käibemaksuseaduse [põhikohtuasja asjaolude esinemise ajal kehtinud redaktsiooni] kohaselt tasumisele kuuluva käibemaksuga seotud maksupettuste toimepanekuks ja/või kes on kihutanud konkreetsetele maksukuritegudele, kusjuures selle isiku süü saab tuvastada ja isiku süüdi mõista vaid siis, kui kõnealuseid telefonikõnesid võib kasutada tõenditena; vastasel korral tuleks isik õigeks mõista?

2. Kas eelotsusemenetluses Ognyanov (C-614/14) tehtav otsus on käesolevas asjas kohaldatav?“

Menetlus Euroopa Kohtus

21 Eelotsusetaotluse esitanud kohus võttis 25. juuli 2016. aasta otsusega, mis saabus Euroopa Kohtusse 4. augustil 2016, teise eelotsuse küsimuse tagasi. Sellega seoses täheldab eelotsusetaotluse esitanud kohus, et teise küsimuse ese langes ära Euroopa Kohtu 5. juuli 2016. aasta otsuse kuulutamisega kohtuasjas Ognyanov (C-614/14, EU:C:2016:514).

22 Lisaks on menetlus käesolevas kohtuasjas peatatud Euroopa Kohtu presidendi 12. mai 2017. aasta otsusega kuni otsuse kuulutamiseni kohtuasjas M.A.S. ja M.B. (5. detsembri 2017. aasta kohtuotsus C-42/17, EU:C:2017:936). Menetlus Euroopa Kohtus jätkus 12. detsembril 2017.

Eelotsuse küsimuse analüüs

23 Eelotsusetaotluse esitanud kohus soovib oma küsimusega sisuliselt selgitust, kas ELTL artikli 325 lõiget 1 ning finantshuvide kaitse konventsiooni artikli 1 lõike 1 punkti b ja artikli 2 lõiget 1 tuleb hartast lähtuvalt tõlgendada nii, et arvestades kriminaalmenetluse tõhususe põhimõtet käibemaksurikkumise asjades, on nendega vastuolus, kui liikmesriigi kohus kohaldab riigisisest õigusnormi, mis näeb ette, et kriminaalmenetluses tuleb jätta arvestamata sellised tõendid nagu teave,

mis on saadud telefoni pealtkuulamisel, milleks oli nõutav kohtu eelnev luba, kui loa andis kohus, kellel puudus vastav pädevus, isegi kui asjaomaste rikkumiste toimepanemine on tõendatav ainult nende tõenditega.

24 Sellele küsimusele vastamiseks tuleb märkida, et kehtiva seisuga ei ole liidu õiguses ette nähtud norme, mis reguleeriksid kriminaalmenetluses tõendite kogumist ja kasutamist käibemaksuasjades ning oleksid käesoleva juhtumi asjaoludele kohaldatavad. Järelikult on see valdkond põhimõtteliselt liikmesriikide pädevuses (vt selle kohta 17. detsembri 2015. aasta kohtuotsus WebMindLicenses, C-419/14, EU:C:2015:832, punkt 65, ja 2. mai 2018. aasta kohtuotsus Scialdone, C-574/15, EU:C:2018:295, punkt 25).

25 Siiski kohustab ELTL artikli 325 lõige 1 liikmesriike võitlema pettuste ja muu liidu finantshuve kahjustava ebaseadusliku tegevuse vastu tõhusate ja hoiatavate meetmetega (5. juuni 2018. aasta kohtuotsus Kolev jt, C-612/15, EU:C:2018:392, punkt 50 ja seal viidatud kohtupraktika).

26 Kuna otsuse 2007/436 artikli 2 punkti b kohaselt hõlmavad liidu omavahendid tulusid ühtse määra kohaldamisest kõigi liikmesriikide ühtlustatud käibemaksu arvestusbaaside suhtes, mis määratakse kindlaks kooskõlas liidu õigusnormidega, siis esineb otsene seos kohaldatavat liidu õigust järgides käibemaksutulude kogumise ja vastavate käibemaksu-omavahendite liidu eelarve käsutusse andmise vahel, kuna iga lünk esimesena nimetatud tulude kogumises leiab potentsiaalselt kajastamist teisena nimetatud vahendite vähenemises (5. detsembri 2017. aasta kohtuotsus M.A.S. ja M.B., C-42/17, EU:C:2017:936, punkt 31, ja 5. juuni 2018. aasta kohtuotsus Kolev jt, C-612/15, EU:C:2018:392, punkt 51).

27 Liikmesriikidel on selleks, et tagada käibemaksutulu laekumine täies ulatuses ja kaitsta seeläbi liidu finantshuve, vabadus valida kohaldatavad karistused, mis võivad olla nii väärteokaristuse kui ka kriminaalkaristuse vormis või neist kahest kombineeritud. Kriminaalkaristused võivad siiski olla vältimatult vajalikud teatavate raskete käibemaksupettustega tõhusalt ja hoiatavalt võitlemiseks, nagu nõuab finantshuvide kaitse konventsiooni artikli 2 lõige 1 koostoimes artikli 1 lõikega 1 (vt selle kohta 20. märtsi 2018. aasta kohtuotsus Menci, C-524/15, EU:C:2018:197, punkt 20; 2. mai 2018. aasta kohtuotsus Scialdone, C-574/15, EU:C:2018:295, punkt 36, ja 5. juuni 2018. aasta kohtuotsus Kolev jt, C-612/15, EU:C:2018:392, punkt 54).

28 Selles osas on liikmesriigid kohustatud tagama, et liidu õiguse, kaasa arvatud nõukogu 28. novembri 2006. aasta direktiivi 2006/112/EÜ, mis käsitleb ühist käibemaksusüsteemi (ELT 2006, L 347, lk 1), ühtlustatud eeskirjade rikkumiste eest määrataks sanktsioone materiaal- ja menetlusõiguslikel tingimustel, mis on analoogsed nendega, mida kohaldatakse samalaadsete ja sama raskete liikmesriigi õiguse rikkumiste puhul, ning mis igal juhul tagavad sanktsiooni tõhususe, proportsionaalsuse ja hoiatavuse (vt selle kohta 2. mai 2018. aasta kohtuotsus Scialdone, C-574/15, EU:C:2018:295, punkt 28).

29 Liikmesriikidel tuleb samuti tagada, et riigisiseses õiguses sätestatud kriminaalmenetluse normid võimaldavad sellise tegevusega seonduvate rikkumiste eest reaalselt karistada (vt selle kohta 17. detsembri 2015. aasta kohtuotsus WebMindLicenses, C-419/14, EU:C:2015:832, punkt 65, ja 5. juuni 2018. aasta kohtuotsus Kolev jt, C-612/15, EU:C:2018:392, punkt 55).

30 Siit järeldub, et kuigi sanktsioonid ning neid sanktsioone puudutavad väärteo- ja/või kriminaalmenetlused, mida liikmesriigid kehtestavad ühtlustatud käibemaksueeskirjade rikkumiste vastu võitlemiseks, kuuluvad nende menetlusautonoomia ja institutsioonilise autonoomia alla, piirab seda autonoomiat siiski – lisaks proportsionaalsuse põhimõttele ja võrdväärsuse põhimõttele, mille kohaldamine ei ole käesolevas asjas käsitluse all – ka tõhususe põhimõte, mis nõuab, et sanktsioonid oleks tõhusad ja hoiatavad (vt selle kohta 2. mai 2018. aasta kohtuotsus Scialdone, C-574/15, EU:C:2018:295, punkt 29).

31 Selles kontekstis on vajalike meetmete võtmine eelkõige liikmesriigi seadusandja ülesanne. Vajaduse korral tuleb tal riigisisesest regulatsiooni muuta tagamaks, et liidu finantshuve kahjustavate rikkumiste uurimist käsitlevad menetlusnormid ei oleks vastu võetud nii, et nendega kaasneb süsteemne oht, et selliste rikkumistena käsitatavate tegude eest ei karistata, ning et saaks kaitstud süüdistatavate põhiõigused (5. juuni 2018. aasta kohtuotsus Kolev jt, C-612/15, EU:C:2018:392, punkt 65).

32 Mis puutub liikmesriigi kohtutesse, siis Euroopa Kohus on selgitanud, et nende ülesanne on tagada ELTL artikli 325 lõikest 1 tulenevate kohustuste täielik õiguslik toime ja jätta kohaldamata riigisisesed õigusnormid, mis raskete käibemaksupettuste juhtudel takistavad tõhusate ja hoiatavate karistuste määramist, et võidelda liidu finantshuve kahjustavate pettuste vastu (5. detsembri 2017. aasta kohtuotsus M.A.S. ja M.B., C-42/17, EU:C:2017:936, punkt 39).

33 Kohustus tagada liidu vahendite tõhus kogumine ei vabasta liikmesriigi kohtuid siiski vajadusest järgida harta ja liidu õiguse üldpõhimõtetega tagatud põhiõigusi, kuna käibemaksualaste rikkumiste suhtes alustatud kriminaalmenetlus kujutab endast liidu õiguse kohaldamist harta artikli 51 lõike 1 tähenduses. Karistusõiguse valdkonnas tuleb neid õigusi ja põhimõtteid järgida mitte ainult kriminaalkohtumenetluses, vaid ka eeluurimise etapil, alates hetkest, mil asjaomast isikut hakatakse kahtlustama (vt selle kohta 5. detsembri 2017. aasta kohtuotsus M.A.S. ja M.B., C-42/17, EU:C:2017:936, punkt 52; 5. juuni 2018. aasta kohtuotsus Kolev jt, C-612/15, EU:C:2018:392, punktid 68 ja 71, ning 20. märtsi 2018. aasta kohtuotsus Di Puma ja Zecca, C-596/16 ja C-597/16, EU:C:2018:192, punkt 31 ja seal viidatud kohtupraktika).

34 Kohustus tagada liidu vahendite tõhus kogumine ei vabasta seega liikmesriigi kohtuid vajadusest järgida seaduslikkuse ja õigusriigi põhimõtteid, mis on osa põhiväärtustest, millel liit rajaneb, nagu osutab ELL artikkel 2.

35 Selles osas ilmneb eelkõige seaduslikkuse ja õigusriigi põhimõtetest tulenevatest nõuetest, et karistamisõiguse teostamine ei tohi põhimõtteliselt toimuda väljaspool seaduse piire, mille raames haldusasutus on volitatud tegutsema oma liikmesriigi õiguse kohaselt (vt analoogia alusel 1. oktoobri 2015. aasta kohtuotsus Weltimmo, C-230/14, EU:C:2015:639, punkt 56).

36 Pealegi tähendab telefoni pealtkuulamine sekkumist eraelu puutumatusse, mis on harta artikliga 7 tagatud õigus. Harta artikli 52 lõike 1 kohaselt on selline sekkumine lubatav üksnes juhul, kui see on ette nähtud seadusega ning kui see on – asjaomase õiguse olemust ja proportsionaalsuse põhimõtet arvestades – vajalik ja vastab tegelikult liidu poolt tunnustatud üldise huvi eesmärkidele (vt selle kohta 17. detsembri 2015. aasta kohtuotsus WebMindLicenses, C-419/14, EU:C:2015:832, punktid 71 ja 73).

37 Seejuures on selge, et põhikohtuasjas vaidlusaluseks telefoni pealtkuulamiseks andis loa kohus, kellel puudus selleks vajalik pädevus. Seetõttu tuleb asuda seisukohale, et selline pealtkuulamine ei olnud seaduses ette nähtud harta artikli 52 lõike 1 tähenduses.

38 Nii tuleb märkida, et põhikohtuasjas vaidlusalune õigusnorm kajastab käesoleva kohtuotsuse punktides 35–37 käsitletud nõudeid, kuna see nõuab, et liikmesriigi kohus jätaks kriminaalmenetluses arvestamata sellised tõendid nagu teave, mis on saadud telefoni pealtkuulamisel, milleks oli nõutav kohtu eelnev luba, kui loa andis kohus, kellel puudus vastav pädevus.

39 Siit järeldub, et liidu õigus ei saa panna liikmesriigi kohtule kohustust jätta selline menetlusnorm kohaldamata, isegi kui õigusvastaselt kogutud tõendite kasutamine võiks muuta kriminaalvastutusele võtmise tõhusamaks, võimaldades liikmesriigi ametiasutustel teatud juhtudel määrata sanktsiooni, eirates liidu õigust (vt analoogia alusel riigisiseste menetlusnormide kohta, mis omistavad kohtulahendile seadusjõu, 24. oktoobri 2018. aasta kohtuotsus XC jt, C-234/17, EU:C:2018:853, punkt 53 ja seal viidatud kohtupraktika).

40 Selles osas ei oma tähtsust asjaolu – mille toob esile eelotsusetaotluse esitanud kohus –, et õigusvastasus on tingitud põhikohtuasjas vaidlusaluse pädevust käsitleva üleminekusätte ebatäpsusest. Nõue, mille kohaselt peab harta artiklis 7 sätestatud õiguse kasutamise igasugune piiramine olema sätestatud seaduses, tähendab nimelt, et piirangut võimaldav õiguslik alus peab olema piisavalt selge ja täpne (vt selle kohta 17. detsembri 2015. aasta kohtuotsus WebMindLicenses, C-419/14, EU:C:2015:832, punkt 81). Samuti ei oma tähtsust asjaolu, et põhikohtuasja nelja süüdistatava hulgast ühe isiku süüd saab tõendada ja süüdimõistmist põhjendada ainult teabega, mis on saadud telefoni pealtkuulamisel, milleks andis loa kohus, kellel puudus vastav pädevus.

41 Eeltoodud kaalutlusi arvestades tuleb esitatud küsimusele vastata, et ELTL artikli 325 lõiget 1 ning finantshuvide kaitse konventsiooni artikli 1 lõike 1 punkti b ja artikli 2 lõiget 1 tuleb hartast lähtuvalt tõlgendada nii, et arvestades kriminaalmenetluse tõhususe põhimõtet käibemaksurikkumise asjades, ei ole nendega vastuolus, kui liikmesriigi kohus kohaldab riigisisest õigusnormi, mis näeb ette, et kriminaalmenetluses tuleb jätta arvestamata sellised tõendid nagu teave, mis on saadud telefoni pealtkuulamisel, milleks oli nõutav kohtu eelnev luba, kui loa andis kohus, kellel puudus vastav pädevus, isegi kui asjaomaste rikkumiste toimepanemine on tõendatav ainult nende tõenditega.

Kohtukulud

42 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse liikmesriigi kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (neljas koda) otsustab:

ELTL artikli 325 lõiget 1 ning Euroopa Liidu lepingu artikli K.3 alusel koostatud ja Luxembourgis 26. juulil 1995 allkirjastatud Euroopa ühenduste finantshuvide kaitse konventsiooni artikli 1 lõike 1 punkti b ja artikli 2 lõiget 1 tuleb Euroopa Liidu põhiõiguste hartast lähtuvalt tõlgendada nii, et arvestades kriminaalmenetluse tõhususe põhimõtet käibemaksurikkumise asjades, ei ole nendega vastuolus, kui liikmesriigi kohus kohaldab riigisisest õigusnormi, mis näeb ette, et kriminaalmenetluses tuleb jätta arvestamata sellised tõendid nagu teave, mis on saadud telefoni pealtkuulamisel, milleks oli nõutav kohtu eelnev luba, kui loa andis kohus, kellel puudus vastav pädevus, isegi kui asjaomaste rikkumiste toimepanemine on tõendatav ainult nende tõenditega.

Allkirjad